

3. И.В. Королева. Отбор кандидатов на кохлеарную имплантацию: Сурдопедагогическое обследование и оценка перспективности использования кохлеарного импланта.
4. И. В Королева "Методика развития слухового восприятия и речи у детей " издания КАРО 2020 г.
5. И.В Королева " Первые шаги в мир звуков и слов" издания КАРО 2020 г.
6. О.В. Зонтова. Пакет дидактических материалов по развитию слухового восприятия детей с нарушенным слухом.
7. И.В Королева [<https://lornii.ru/lechenie-i-diagnostika/narusheniya-slukha/reabilitatsiya-posle-kokhlearnoy-implantatsii/materialy-dlya-zanyatiy/>]

УДК 376.1-058.264

Л.А. Бутабаева¹, А.Е. Абдрахман²

¹ ғылыми жетекшісі, PhD, аға оқытушы, butabaeva_laura@mail.ru

² Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, 7М01902 – Дефектология мамандығының 2 курс магистранты, ainura.abdrakhmanova@bk.ru
Қазақстан, Алматы қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ДИЗОРФОГРАФИЯНЫ АНЫҚТАУДЫҢ КРИТЕРИЙЛЕРІ МЕН ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа

Бастауыш сынып оқушыларының дизорфографиясын анықтау мақсатында әдебиеттерді талдау барысы педагогикада стандартталған әдістерді әзірлеу мәселесіне жеткілікті көңіл бөлінбейтінін көрсетеді. Педагогикада қолданылатын дәстүрлі диагностикалық әдістердің басым көпшілігінде экспериментшінің субъективті бағалауы және қызығушылық параметрлерін зерттеудің объективті әдістері жоқ, сондықтан бұл алынған ақпаратты салыстыруды қиындатады. Сонымен қатар, стандартталған тапсырмаларды орындау үшін сараланған бағалау жоқ.

Бұл мақалада айтатын мәселеміз – бастауыш сынып оқушыларында дизорфографияны анықтаудың критерийлері мен әдістемелік тәсілдері.

Ключевые слова: дизорфография, орфография, критерий, педагогика, объектив.

Бутабаева Л.А.¹, Абдрахман А.Е.²

¹научный руководитель, PhD, старший преподаватель butabaeva_laura@mail.ru

²КазНПУ имени Абая, магистрант 2 курса по специальности 7М01902 – Дефектология
ainura.abdrakhmanova@bk.ru, Казахстан, г. Алматы

КРИТЕРИИ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ДИЗОРФОГРАФИИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

Анализ литературы с целью выявления дизорфографии младших школьников показывает, что проблеме разработки стандартизированных методов в педагогике уделяется недостаточно внимания. Подавляющее большинство традиционных диагностических методов, используемых в педагогике, не имеют субъективной оценки экспериментатора и объективных методов исследования интересующих параметров, что затрудняет сопоставление полученной информации. Кроме того, нет дифференцированной оценки для выполнения стандартизированных задач.

Проблема, о которой мы расскажем в этой статье, – Критерии и методические подходы к определению дизорфографии у младших школьников.

Ключевые слова: дизорфография, орфография, критерий, педагогика, объектив.

A.A. Butabaeva¹, A.E. Abdrakhman²

¹scientific director, PHD, senior lecturer, butabaeva_laura@mail.ru

²Abai KazNPU, 2st-year master's student in the specialty 7M01902 – Defectology,
ainura.abdrakhmanova@bk.ru, Kazakhstan, Almaty

CRITERIA AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF DYSORPHOGRAPHY IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Abstract

An analysis of the literature in order to identify the dysorphygraphy of younger schoolchildren shows that insufficient attention is paid to the problem of developing standardized methods in pedagogy. The vast majority of traditional diagnostic methods used in pedagogy do not have a subjective assessment of the experimenter and objective methods of investigating the parameters of interest, which makes it difficult to compare the information obtained. In addition, there is no differentiated assessment for performing standardized tasks.

The problem that we will talk about in this article is Criteria and methodological approaches to determining dysorphygraphy in younger schoolchildren.

Keywords: dysorphygraphy, spelling, criterion, pedagogy, objective.

Жазу бұзылыстарын зерттеу және жеңу үшін ең алдымен дұрыс диагноз қою қажет, оның негізгі міндеті – оларды уақтылы анықтау және жазу бұзылыстарын бір-бірімен саралау мүмкіндігі. [1]

Бастауыш сынып оқушыларының дизорфографиясын анықтау мақсатында әдебиеттерді талдау барысы педагогикада стандартталған әдістерді әзірлеу мәселесіне жеткілікті көңіл бөлінбейтінін көрсетеді. Педагогикада қолданылатын дәстүрлі диагностикалық әдістердің басым көпшілігінде экспериментшінің субъективті бағалауы және қызығушылық параметрлерін зерттеудің объективті әдістері жоқ, сондықтан бұл алынған ақпаратты салыстыруды қиындатады. Сонымен қатар, стандартталған тапсырмаларды орындау үшін сараланған бағалау жоқ. Стандарттау дегеніміз – біріктіру, яғни тест өткізуді және оны бағалауды бірыңғай нормативтерге келтіру [2]. Соның нәтижесінде стандарттау алынатын нәтижелердің объективтілігіне және әртүрлі сыналушылар арасында олардың салыстырымдылығына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Стандарттаудың екі түрі бар. Бірінші жағдайда, бұл зерттеу шарттарын, хаттамаларды және нәтижелерді тіркеу, сондай-ақ, олардың бағалау әдістерін бірыңғай стандарттарға келтіру, сонымен қатар нұсқауларды тапсырмаларға сәйкестендіру. Екіншіден, субъектілердің үлгісінде алынған деректерді бөлуге негізделген стандарттарға сәйкес қолда бар жасанды түрде жасалған бағалау нәтижелерінің шкаласын қайта құру.

Бұл мақалада айтатын мәселеміз – дизорфографияны анықтаудың диагностикалық әдістемесін жасау – ғылыми және эксперименттік негіздемесі бар оны құру процесін білдіреді. Стандартталған әдістемені әзірлеу бірқатар кезеңдерді қамтиды. Бірінші кезеңде тестілеудің мақсаты тұжырымдалады. Содан кейін әзірленген әдістеменің мазмұнын жоспарлау жүзеге асырылады, оның барысында тапсырмалар саны, оларды орындау уақыты және т.б. белгіленеді. Осыдан кейін популяцияға тән барлық негізгі белгілерге ие популяция таңдалады, оларға қатысты қорытынды жасау жоспарланады. Стандартталған әдісті құрудың соңғы кезеңінде оны тестілеу жүргізіледі, оның барысында алынған деректерді статистикалық өңдеу жүзеге асырылады және нәтижелерді бағалаудың стандартталған шкаласы жасалады. Дәстүр бойынша, дизорфографияны анықтау үшін сөздерді жазу, диктанттар, мазмұндама, шығарма қабылданбаған әріптерді қалпына келтіру жаттығулары кіретін жазбаша тапсырмалардың бірнеше түрі қолданылады. [3].

Дизорфографияның дифференциалды диагнозының негізгі критерийі сөздерді жазу қателері деп санауға болады. Бұл қателіктерге С.Б. Яковлев орфографиялық қателерді жатқызады. Морфологиялық аграмматизмдер бойынша автор грамматикалық құрылымның дамымауынан туындаған қателіктерді түсіндіреді. Автор сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың жазбаша жұмыстарында жиі кездесетін орфографиялық қателіктерге сөздің түбірінде және соңында, саңырау және дауысты дауыссыз дыбыстардың емлесі, сондай-ақ хатта дауыссыз дыбыстардың қаттылығы мен жұмсақтығын белгілеу жатады деп санайды [4].

И.В. Прищепова дизорфографияны, оның диагностикасы мен түзетуін зерттеуге арналған "Бастауыш сынып оқушыларының Дизорфографиясы" атты еңбегінде сөйлеудің жалпы дамымауы

бар балаларда дизорфографиялық қателер пайда болады деп санайды. Алайда автор қателіктердің тізімін нақты айта алмайды.

Дизорфографиялық қателіктердің ең толық тізімі О.И. Азованың (2015) жұмысында ұсынылған, ол 3-4 сынып оқушылары жасаған дизорфографиялық сипаттағы қателіктерді зерттейді және оларды О.Б. Иншакова, А.А. Назарова (2013) зерттеулеріне сүйене отырып, орфографияның әртүрлі принциптерін бұзумен байланыстыруға тырысады. Сонымен, жазудың морфологиялық принципіне ол түбірдегі тексерілетін дауыссыз дауысты дыбыстардың емлесін (а, о, я, и, е), әлсіз позициядағы (б –п, в –ф, г –к, д –т, ж –ш, з –с) жұптасқан дауыссыз дыбыстардың емлесін, айтылмайтын дауыссыз дыбыстарды, зат есімдер мен сын есімдердегі ең жиі кездесетін префикстерді қамтиды.

Сонымен қатар, әр түрлі авторлардың орфографиялық принциптердің қайсысы ішкі және аралық аяқталулардың, етістіктердің аяқталуының және т. б. емлесіне бағынатындығына қатысты келіспеушіліктер бар. Н.Ю. Шарипова бұл ережелерді жазудың грамматикалық қағидасы деп санайды, алайда әдебиеттерді талдау бұл ережелер морфемалардың біркелкі жазылуына жауап беретін жазудың морфологиялық принципімен басқарылатындығын көрсетеді. Бұл мақалада біз жазба деректерді сәйкесінше жазудың лексикологиялық және морфемалық принциптеріне негізделген ұстанымды ұстанамыз.

Р.И. Лалаева, И.В. Прищепова, О.И. Азова дизорфографиялық қателер саны шартты түрде тапсырманы орындаудың сәттілік деңгейімен байланысты –"жоғары деңгей", "ортадан жоғары деңгей", "орта деңгей", "ортадан төмен деңгей", "төмен деңгей", – деп бөлген. Есту диктанты үшін нәтижелерді бағалау келесідей:

- жоғары деңгей – диктанттың қатесіз жазылуы;
- ортадан жоғары деңгей – 2-3 орфографиялық қателерге жол беріледі, оларды оқушы өз бетінше байқап, түзетеді;
- орташа деңгей – 2-3 емле қателеріне, жеке түзетулер мен түзетулерге жол беріледі;
- ортадан төмен деңгей – 4-6 орфографиялық қателерге, көптеген түзетулерге жол беріледі;
- төмен деңгей – жазбаша жұмыста 6 орфографиялық қателер және көптеген түзетулер бар".

Аталған авторлардың орфографиялық дағдыларды тексеруі әртүрлі үлгілерде жүргізіледі, ал қателер санының орташа популяциялық көрсеткішін ешкім бермейді, соның нәтижесінде әдістемелерде оқушыларда дизорфографияның болуы/болмауы және оның айқындылық дәрежесі туралы сеніммен айтуға мүмкіндік беретін нақты нормативтік шектер жоқ.

Арнайы педагогикалық әдебиеттерді талдау көрсеткендей, белгілі бір ережені меңгеру процесінде пайда болатын "өсу қателері" болып табылмайтын және көбінесе сөздегі әлсіз позицияларда байқалатын тұрақты қайталанатын қателер ғана дизорфографиялық деп санауға болады. Қателіктердің бұл санатын дидактогендік себептерден туындаған қателіктерден ажырату керек. Қателіктердің сипаты мен саны дизорфографиясы бұзылған мектеп оқушыларымен бірдей болуы мүмкін екеніне қарамастан, дидактогендік қателер патологиялық емес, және жас ерекшеліктеріне сәйкес келеді. Дизорфографияны диагностикалау үшін дизорфографиялық қателерді дисграфиялықтан ажырату маңызды, олардың пайда болуы әртүрлі негізде негізделген.

И.В.Прищепова тілдік талдау мен синтездің, сондай-ақ сөйлеудің грамматикалық құрылымының қалыптаспауы дисграфияның да, дизорфографияның да пайда болуына әкелетінін атап өтті. Сонымен бірге, автор кейбір жағдайларда жазудың бұл екі бұзылуы бір-бірімен байланысты болмауы мүмкін деп болжайды, бірақ өз зерттеулерінде бұл фактіні растайтын эксперименттік мәліметтер келтірмейді. А.Н. Корнев дисграфиялық және орфографиялық қателіктердің байланысын атап өтіп, дизорфографиясы бар барлық балаларды екі үлкен топқа бөледі. Бірінші топқа түзету сыныптарында оқыған балалар кіреді. Зерттеулер көрсеткендей, мұндай балалар болашақта оқу қиындықтарын бастан кешіреді және мектеп бағдарламасын меңгеру қиындық тудырады. Алғашқы екі жыл ішінде оқу материалын жақсы меңгерген балалардың екінші тобы үшінші сыныпта өзінің тұрақтылығын сақтайтын жазбаша жұмыстардағы орфографиялық қателер санының күрт өскенін көрсетеді.

Дизорфография, басқа ғалымдардың пікірінше, бұл дисграфиялық қателіктердің пайда болуының салдары "...логопедиялық әсер болмаған жағдайда оқушылардың хатында және кейінгі оқу жылдарында сақталады... Дисграфия сол кезде дизорфографиямен күрделене түседі" .

Келесі бағыт – сөздердің мағынасын нақтылаудан, олардың семантикалық құрылымын дамытудан, сондай-ақ көп мағыналы сөздермен, синонимдермен, антонимдермен және паронимдермен жұмыс жасау арқылы сөздік қорын байытудан тұратын лексиканы дамыту.

Қорытындылай келе, айтатынымыз арнайы әдебиеттерді талдау бастауыш сынып оқушылары жасаған дизорфографиялық қателіктердің толық жиынтығын сипаттаудың болмауын анықтайды. Осы мәселелерді шешу үшін жалпы білім беретін мектепте бастауыш сынып оқушыларының дизорфографиясын анықтаудың диагностикалық әдістемесін құру қажет, ол осы жазудың бұзылуын оқшаулаудың барлық белгілі критерийлеріне негізделеді және бірінші жылдан төртінші жылға дейін оқушылардың жазбаша жұмыстарында кездесетін дизорфографиялық сипаттағы қателіктерді, стандартталған бағалауды қамтиды. Бұл әдіс дизорфографияны диагностикалауға, оның ауырлық дәрежесін анықтауға және оны басқа бұзылулардан ажыратуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Азова О.И. *Обследование младших школьников с дизорфографией: учебно-методическое пособие / О.И. Азова; под ред. Т.В. Волосовец, Е.Н. Кутеповой. – Ч.1. – М.: РУДН, 2007. – С. 53.*
2. Аскульская Л.В. *Предупреждение и коррекция дизорфографии у детей 2-5 классов общеобразовательной школы: конспекты занятий с CD-диском / Л.В.Аскульская. –М.: ВЛАДОС, 2015. – С. 127.*
3. Визель Т.Г. *Дизорфография у учащихся средней и старшей школы / Т.Г. Визель, Е.Д. Дмитрова // Изучение нарушений письма и чтения. Итоги и перспективы: материалы IМеждународной российской ассоциации дислексии. – М., 2004. – С. 53-58.*
4. Friederici, A.D. *Segregating semantic and syntactic aspects of processing in the human brain: An fMRI investigation of different word types / A.D.Friederici, B.Opitz, D.Y. von Cramon // Cerebral Cortex. – 2000. – Vol.10. – P. 698-705.*

УДК 376.42

К.А. Рсалдинова¹, А.Ж. Махамбеталиева²

¹ ғылыми жетекшісі, п.ғ.к., доцент, akma1962@mail.ru
² 7М01902 – Дефектология мамандығының 2 курс магистранты,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
¹ mahambetalieva_a1997@bk.ru, Қазақстан, Алматы қаласы

«ӘЛЕУМЕТТІК ТҰРМЫСТЫҚ БАҒДАР» ПӘНІ БОЙЫНША ЗИЯТЫНДА ШАМАЛЫ АУЫТҚУШЫЛЫҒЫ БАР ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ ПРОЦЕССІ

Аңдатпа

Мақалада «әлеуметтену» ұғымы, зиятында шамалы ауытқушылығы бар жоғары сынып оқушыларын оқыту туралы мәліметтер жиналған. ӘТБ пәнінің мақсаты және міндеттері берілген. ӘТБ пәнінен қолданылатын әдіс-тәсілдер жинақталған және эксперимент түрінде жүргізілген.

Түйінді сөздер: зиятында шамалы ауытқушылығы бар балалар, ерекшеліктері, дамыту, әлеуметтік бағыттылық.

Рсалдинова К.А.¹, Махамбеталиева А.Ж.²

¹ научный руководитель, к. п. н., доцент, akma1962@mail.ru
² Казахский национальный педагогический университет имени Абая, 7М01902 –
Магистрант 2 курса специальности Дефектология, mahambetalieva_a1997@bk.ru
Казахстан, г. Алматы

ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ С ЛЕГКОЙ УМСТВЕННОЙ ОТСТАЛОСТЬЮ ПО ПРЕДМЕТУ «СОЦИАЛЬНАЯ БЫТОВАЯ ОРИЕНТИРОВКА»

Аннотация

В статье содержится информация о понятии «социализация», в обучении старшеклассников с легкой умственной отсталостью.

Ключевые слова: дети с легкой умственной отсталостью, особенности, развитие, социальная направленность.